

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Фундаментальна бібліотека

СЦЕНАРІЙ
"ПРОВІСНИК
ДОЛІ УКРАЇНИ"

до 200-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка

Одеса – 2014

У центрі сцени на стіні прикрашений рушником портрет Тараса Шевченка, на сцені виставка книг, в залі – газети, присвячені Кобзарю, саморобні книжечки з прислів'ями про Шевченка, його «Кобзарем», піснями та висловами про нього.

Перегляд документального кінофільму «Т.Г. Шевченко. Відомий та невідомий геній».

Вступне слово:

Він був як полум'я!
Його рядки – дзвінки і небезпечні,
наче криця,
Переживуть і жито, і пшеницю,
І хліб, і сіль, і війни, і віки.
Він був як полум'я!
Свої слова – легкі, як небо,
Сині, наче квіти,
Що ними тільки правду говорити –
Він в наші душі спрагли наливав.
Він був як полум'я!

Звучить пісня «Рече та стогне Дніпр широкий»

Ведучий: Чи є між нами більш щира, близька до нас душа, ніж душа великого сина України – Тараса Григоровича Шевченка? Він вийшов з народу, з кріпаків, мав народну, високо шляхетну душ. І цієї душі не втратив до могили. Душа Шевченка – то душа всього українського народу – чеснотна, велика, чиста. На цій душі – на її переконаннях, мріях і стражданнях кожний з нас повинен випробувати і себе самого, наскільки він дійсний, свідомий українець, наскільки він гідний вважати себе справжнім сином України. Його ідеологію Україна сприйняла всією душею. У цьому сила Шевченка, як українського поета – він став правдивим Пророком України.

«Погибнеш, згинеш, Україно,
Не стане знаку на землі.
А ти ж пишалася колись,
В добрі і розкоші!
Вкраїно!»

Ведуча: Той, хто крізь алмазну грань Кобзарєвого слова гляне у світ, той уже ніколи не спиниться в дорозі до ідеалу. Шевченко належить до найулюбленіших поетів світу.

Ведучий: Як досяг, чим завоював цю славу найбезправніший солдат Російської імперії? Словом!

І вам слава, сині гори,
Кригою окуті.
І вам, лицарі великі,
Богом не забуті.
Борітеся – поборете,
Вам бог помагає!
За вас правда, за вас сила
І воля святая!

Ведуча: Пізнавати Шевченка – це пізнавати історію, мучитися, страждати від того, що нашу

предковічну землю позбавили спокою сусіди – нероби.

Споконвіку Прометея

Там орел карає,

Що день божий добрі ребра

Й серце розбиває.

Розбиває, та не вип'є

Живущої крові –

Воно знову оживає

І сміється знову.

Не вмирає душа наша,

Не вмирає воля.

Ведучий: Пізнавати Шевченка – це працювати і наближатися до добра, очиститися духовно і морально.

І не пом'яне батько з сином,

Не скаже синові: “Молись,

Молися, сину: за Україну

Його замучили колись”.

Мені однаково, чи буде

Той син молитися, чи ні...

Та не однаково мені,

Як Україну злії люде

Присплять, лукаві, і в огні

Її, окраденую, збудять...

Ох, не однаково мені.

Ведуча: Думаймо про Шевченка, живімо Шевченком, продовжуймо його безсмертя в собі та в дітях наших.

А всім нам вкупі на землі

Єдиномислиє подай

І братолюбіє пошли...

Щоб усі слов'яни стали

Добрими братами

І синами сонця правди.

Ведучий: 200 років минуло від того дня, коли українка–кріпачка дала світові генія, але він не віддаляється, а наближається. Тож слухаймо Кобзареве слово!

Підніжки царській, лакеї

Капрала п'яного! Не вам,

Не вам, в мережаній лівреї

Донощики і фарисеї,

За правду пресвятую статъ

І за свободу. Розпинать,

А не любить ви вчилися брата!

1. Народився Тарас Шевченко 9 березня 1814 р. в сім'ї кріпака. Батько Григорій Іванович родом з козаків, був людиною письменною, кохався у слові Божому.

2. Мати – Катерина Бойко – була натурою чутливою і люблячою. Померла рано, залишивши сиротами шестеро дітей, Тарасові тоді було 9 років.

Читець: (вірш «Не називаю її раєм...»)

1. Тепло материнського серця, вся розкіш материнських почуттів, - про все це переповість Тарас у віршах, баладах, поемах.

І виріс він, і кобзу взяв,
І струн її торкнувсь рукою –
І пісня дивна полилась,
Повита вічною журбою.

2. Залишившись без батька й матері, малий Тарас став школярем – попихачем у дяка. І хоча забаганки п'яного дяка треба було виконувати з рабською покірністю, обдарований від природи малий Тарас за два роки пройшов Граматику, Часословець і Псалтир.

Давно те діялось. Ще в школі
Таки в учителя – дяка
Гарненько вкраду п'ятака –
Бо я було трохи не голе,
Таке убоге – та й куплю
Паперу аркуш. І зроблю
Маленьку книжечку. Хрестами
І візерунками з квітками
Кругом листочки обведу
Та й списую Сковороду.

Ведуча: Тарас наймитує в школі, а потім пасе громадську череду. Мине 20 років, і він з боєм згадуватиме своє дитинство у вірші "Мені тринадцятий минало".

Інсценізація вірша "Мені тринадцятий минало"

Оксана: Чом же ти плачеш? Ох, дурненький Тарасе, давай я сльози витру. Не сумуй, Тарасику, адже кажуть, найкраще від усіх ти читаєш, ще й, кажуть, малюєш. От виростеш і будеш малярем. Еге ж?

Тарас Еге ж, малярем.

Оксана І ти розмалюєш нашу хату.

Тарас Еге ж. А всі кажуть, що я ледащо і ні на що не здатний. Ні, я не ледащо. Я буду – таки малярем.

Оксана Авжеж будеш! А що ти ледащо, то правда. Дивись, де твої ягнята. Ой, бідні ягняточка, що чабан у них такий - вони ж питочки хочуть! Жени їх до води!

Оксана і Тарас вибігають.

Хор виконує «Така її доля»

Читець читає поезію «І золотої й дорогої...»

І золотої й дорогої
Мені, щоб знали ви, не жаль
Моеї долі молодії:

А іноді така печаль
Оступить душу, аж заплачу.
А ще до того, як побачу
Малого хлопчика в селі,
Мов одірвалось од гіллі,
Одно-однісіньке під тином
Сидить собі в старій ряднині.
Мені здається, що се я,
Що це ж та молодість моя.
Мені здається, що ніколи
Воно не бачитиме волі,
Святої воленьки. Що так
Даремне, марне пролетять
Його найкращії літа,
Що він не знатиме, де дітись
На сім широкім вольнім світі,
І піде в найми, і колись,
Щоб він не плакав, не журивсь,
Щоб він де-небудь прихилився,
То оддадуть у москалі.

Ведучий: Ріс Тарас розумною, допитливою дитиною, хотів усе знати. Наслухавшись розповідей про те, що залізні стопи підпирають небо, він загорівся бажанням подивитися на них і пішов шукати. Але зустрілися добрі люди і повернули малого додому.

Ведуча: Змалку в малої дитини прокинувся талант художника. Це було незвичайне дитяче захоплення. Вугіллям, крейдою чи олівцем він малював скрізь, де тільки міг: на стінах, дверях, папері. Ходив від села до села в пошуках учителя. Але важке було то навчання. Дяки-вчителі примушували носити воду, рубати дрова, робити все що завгодно, але не малювати. Так сталося, що пан Енгельгард все ж таки відсилає Шевченка на навчання до Петербурга.

Ведучий: «... Живу, учусь, нікому не кланяюсь, і нікого не боюсь, окрім Бога – велике щастя бути вольним чоловіком ...», - так писав Шевченко братові з Петербурга. Тут сталися важливі події в його житті, одна з яких – викуп. У Петербурзі пан Енгельгардт дозволив йому вчитися малювати. Вчителем Шевченка був Ширяєв, відомий в Петербурзі майстер декоративних розписів. У нього Тарас і здобув певну малярську підготовку.

Ведуча: Вирішальне значення для Шевченка мала зустріч з Сошенком, на той час учнем Академії мистецтв, який перший спостеріг талант у ранніх Тарасових малюнках і розпочав справу викупу Шевченка з неволі.

Ведучий: Українські та російські діячі мистецтва і літератури – Є. Гребінка, В. Жуковський, Карл Брюллов, О. Венеціанов – викупили Тараса з неволі і дали можливість талановитому юнакові вчитися в Академії мистецтв. Це сталося 25 квітня 1838 року.

Звучить пісня «Думи мої, думи мої»

Ведуча: Спливав третій рік, осяяний сонцем свободи. Як художник, Тарас Шевченко нагороджений трьома срібними медалями Академії мистецтв. Вперше прийшла до нього слава і як поета: тут у Петербурзі явився світові найперший «Кобзар». Але разом із третім спливав одинадцятий рік вимушеної розлуки з Україною. А вона, змучена і розтерзана, боліла йому і

вдень, і вночі.

На самоті й поміж людей,
Щомиті чую рідну землю,
Не все, що грішне і святе,
Довірив я перу і пензлю.

Ведучий: Шевченко – вартовий пам'яті народної. Традицію патріотичного ставлення до пам'яті національної історії ми ведемо від Тараса.

«Геній Шевченка широко розпускає крила і ударяє з великою силою в різні струни,» - писав про період «трьох літ» І. Франко.

Читець: читає «І мертвим, і живим і ненародженим землякам моїм, в Україні і не в Україні моє дружнє посланіє»

І смеркає, і світає,
День Божий минає,
І знову люд потомлений,
І все спочиває.
Тільки я, мов окаянный,
І день і ніч плачу
На розпутьях велелюдних,
І ніхто не бачить,
І не бачить, і не знає —
Оглухли, не чують;
Кайданами міняються,
Правдою торгують.
І господа зневажають,—
Людей запрягають
В тяжкі ярма. Орють лихо,
Лихом засівають...
А що вродить? Побачите,
Які будуть жнива!
Схаменіться, недолюди,
Діти юродиві!
Подивіться на рай тихий,
На свою країну!
Полюбіте щирим серцем
Велику руїну!
Розкуйтеся, братайтеся!
У чужому краю
Не шукайте, не питайте
того, що немає
І на небі, а не тільки
На чужому полі.
В своїй хаті своя й правда.

Читець 2: читає «Свою Україну любіть!»

Свою Україну любіть.

Любіть її... во время люте,
В остатню, тяжкую мінуту
За неї Господа моліть.
Розкуйтеся, братайтеся!
У чужому краю,
Не шукайте, не питаєте,
Того, що немає
І на небі, а не тільки,
На чужому полі.
В своїй хаті своя й правда,
І сила, і воля.
Нема на світі України,
Немає другого Дніпра,
А ви претесе на чужину
Шукати доброго добра,
Добра святого. Волі! волі!
Братерства братнього! Найшли,
Несли, несли з чужого поля
І в Україну принесли
Великих слов велику силу
Та й більш нічого. Кричите,
Що бог вас створив не на те,
Щоб ви неправді поклонились!..
І хилитесь, як і хилились!
Схаменіться! будьте люди,
Бо лихо вам буде.
Розкуються незабаром
Заковані люде,
Настане суд, заговорять
І Дніпро, і гори!
І потече сторіками
Кров у синє море
Дітей ваших... і не буде
Кому помагати.
Одцурається брат брата
І дитини мати.
І дим хмарою заступе
Сонце перед вами,
І навіки прокленетесь
Своїми синами!
Умийтеся! образ божій
Багном не скверніте.
Не дуріте дітей ваших,
Що вони на світі

На те тільки, щоб панувать...
Бо невчене око
Загляне їм в саму душу
Глибоко! глибоко!
Дознаються небожата,
Чия на вас шкура,
Та й засядуть, і премудрих
Немудрі одурять!

Читець 3: читає «В казематі»

Згадайте, братія моя...
Бодай те лихо не верталось,
Як ви гарнесенько і я
Із-за решотки визирали.
І, певне, думали: “Коли
На раду тиху, на розмову,
Коли ми зійдемося знову
На сій зубоженій землі?”
Ніколи, братія, ніколи
З Дніпра укупі не п’ємо!
Розійдемося, рознесемо
В степи, в ліси свою недолю,
Повіруєм ще трохи в волю,
А потім жити почнемо
Меж людьми, як люде.
А поки те буде,
Любіться, брати мої,
Україну любіте
І за неї, безталанну,
Господа моліте.
І його забудьте, други,
І не проклиняйте.
І мене в неволі лютій
Інколи згадайте.

Ведуча: Шевченко – художник не полишав надії побувати в Італії, аби краще оволодіти секретами малярства. Але невдовзі не тільки Італія, а й сама Україна залишилася мрією.

Ведучий: Навесні 1847 р. за участь в Кирило–Мефодіївському братстві Шевченка заарештували і відправили до Петербурга. При арешті вилучили поему «Сон», за яку звинувачено Кобзаря в політичному злочинстві і жорстоко покарано.

Ведуча: «Художника Шевченка за написання обурливих і зухвалих віршів віддати в рядові в Оренбурзький окремих корпус з правом на вислугу, зобов'язавши начальство вести найсуворіший нагляд.» Тут же цар власноручно дописав : « Під найсуворіший нагляд із заборонаю писати і малювати.»

Ведучий: У Петербурзі, чекаючи вироку, написав поет 14 поезій, які потім оформить у цикл «В казематі».

Читець: читає «Садок вишневий коло хати...»

Садок вишневий коло хати,
Хрущі над вишнями гудуть,
Плугатарі з плугами йдуть,
Співають ідучи дівчата,
А матері вечерять ждуть.
Сем'я вечера коло хати,
Вечірня зірочка встає.
Дочка вечерять подає,
А мати хоче научати,
Так соловейко не дає.
Поклала мати коло хати
Маленьких діточок своїх;
Сама заснула коло їх.
Затихло все, тільки дівчата
Та соловейко не затих.

Читець 2: читає «Минають дні, минають ночі...»

Минають дні, минають ночі,
Минає літо, шелестить
Пожовкле листя, гаснуть очі,
Заснули думи, серце спить,
І все заснуло, і не знаю,
Чи я живу, чи доживаю,
Чи так по світу волочусь,
Бо вже не плачу й не сміюсь...
Доле, де ти! Доле, де ти?
Нема ніякої,
Коли доброї жаль, боже,
То дай злої, злої!
Не дай спати ходячому,
Серцем замирати
І гнилою колодою
По світу валятись.
А дай жити, серцем жити
І людей любити,
А коли ні... то проклинать
І світ запалити!
Страшно впасти у кайдани,
Умирать в неволі,
А ще гірше – спати, спати
І спати на волі,
І заснути навік-віки,
І сліду не кинуть

Ніякого, однаково,
Чи жив, чи загинув!
Доле, де ти, доле, де ти?
Нема ніякої!
Коли доброї жаль, боже,
То дай злої! злої!

Ведучий: Важким докором лягають на душу Тарасові слова, якими він гнівно картав тих, що вірили, і, на сором, вірять в офіційну версію про те, що був єдиний російський народ, а українці та білоруси – це ті ж росіяни, тільки зіпсуті польським впливом.

Ведуча: Муза зігрівала змучене серце, дарувала радість творчості. Щасливий з цього Шевченко звертається до Пресвятої Богородиці.

...Ридаю,
Молю, ридаючи: пошли
Подай душі убогій силу,
Щоб огненно заговорила,
Щоб словом пламенем взялось,
Те слово Боже і кадило,
Кадило істини.

Ведучий: Свічка його життя догорала. Мрії про одруження, розраду в сім'ї, хатину над Дніпром залишились ілюзіями. Фізично знищений, поет відчував, що недалекий кінець.

У німій холодній майстерні, в будинку Академії мистецтв він пішов із життя. Було це 10 березня 1861 р. Але залишився його заповіт – мрії тобі, нам, українському народові.

«Заповіт».

Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Вкраїні милій,
Щоб лани широкополі,
І Дніпро, і кручі
Було видно, було чути,
Як реве ревучий.
Як понесе з України
У синєє море
Кров ворожу... отоді я
І лани і гори —
Все покину і полину
До самого Бога
Молитися... а до того
Я не знаю бога.
Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте
І вражою злою кров'ю

Волю окропіте.
І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Не злим тихим словом.

Ведуча: Багато чого змінилося з часу Шевченківського, та, на жаль, не тільки на краще. Державне дикунство й сьогодні довело до того, що могили знищують, пам'ятники культури руйнують.

«Погано дуже, страх погано!
В оцій пустині пропадять.
А ще поганше на Україні
Дивитись, плакати і мовчати!»

Ведучий: Не прийнято в ювілейні дні говорити про погане. Але чи був би радий Шевченко, коли б його вірші хвалили, та не виносили на осуд наші біди. Напевно, що ні. Від Кобзаря нам треба взяти масштабний підхід до історичної спадщини. Бо ж поставив поет «на сторожі» коло нас слово. І треба його берегти!

«Воскресну нині! Ради їх,
Людей закованих моїх, убогих, нищих... Возвеличу малих
отих рабів німих.

Я на сторожі коло їх поставлю слово».

Ведуча: І тепер, у незалежній і вільній Україні, ми можемо припадати до Шевченкових цілющих джерел, до його вічного живого слова.

Уже достигли полуниці
Росу вечірню трави п'ють,
І в ароматі медуниці
Хрущі шевченківські гудуть.
Нема співця, о ні, він з нами,
Його пісні, його любов,
Його це місяць над садами
У сяйві тихому зійшов.
І все здається, я клянуся,
Крізь сяйво місячне бліде
До мене рідний добровусий
Тарас Григорович іде...

Звучить «Молитва» Д. Павличка.

Отче наш, Тарасе всемогутній,
Що створив нас генієм своїм,
На моїй землі, як правда, сущий,
Б'є у неправду, наче грім.
Ти, як небо, став широкоплечо
Над літами, що упали в грузь;
Віку двадцять першого предтеча,
Я до тебе одного молюсь.
Дай нам силу ідолів знімати,

З п'єдесталів чорної олжі,
Бурити казарми й каземати,
Де виймають душу із душі.
Не введи у спокушення слави,
Вкинь за те у хижу ненависть,
Мудрості і знамено криваве
Дай нам не соромлячись носити.
Поклади нам зорі на зіниці-
Променем туди, де непроглядь.
Хай підносять очі люди ниці,
Хай в незрячих більма погорять.
Мислям нашим дай ясне поліття,
А поетам - спину, що не гнесь.
Дай нам пам'ять на тисячоліття,
Непокору і любов на днесь.
І не підпусти нам ні на йоту
Борг, забутий в клекотах забав,
Сплатимо його із крові й поту.
Тільки од лукавства нас позбав.
Да святиться слово блискавиця,
Що несе у вічну далечінь
Нашу думу й пісню. Де святиться
Між народами твоє ім'я.
Амінь.

Ведучий:

І оживе добра слава,
Слава України,
І світ ясний, невечерній
Тихо засіяє...
Обніміться ж, брати мої,
Молю вас, благаю!

Ведуча:

Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос — більш нічого.
А серце б'ється — ожива,
Як їх почує!.. Знать, од бога
І голос той, і ті слова
Ідуть меж люди!

Ведучий:

І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,

А буде син, і буде мати,
І будуть люде на землі.

Ведуча:

Ми чуємо тебе, Кобзарю, скрізь століття
І голос твій наш душі окриля.
Встав в новій красі скрізь лихоліття
Твоя, Тарасе, звільнена земля.

Перегляд відео «Поет і вічність...»

Література:

1. Антонович Д. В. Шевченко-маляр. — К.: Україна, 2004. — 272 с.
2. Грабович Г. Шевченко як міфотворець: Семантика символів у творчості поета. — К.: Рад. письменник, 1991. — 212 с.
3. Словник мови Т. Г. Шевченка: У 2 т. / Відп. ред. В. С. Ващенко. — К.: Вид-во АН УРСР, 1964.
4. Смілянська В. Л. Стиль поезії Шевченка. — К.: Наук. думка, 1981. — 263 с.